

MTA BTK TTI „Lendület” Szent Korona Kutatócsoport

Állami és nemzeti reprezentáció az újkori Magyarországon: a magyar uralkodókoronázások és a Szent Korona (1526–1916)

Vezető: PÁLFFY GÉZA tudományos tanácsadó, az MTA doktora

Összefoglaló 2012–2014 kiemelkedő eredményeiről

A 2012 júliusában az MTA BTK Történettudományi Intézetében létrejött „Lendület” Szent Korona Kutatócsoport tagjai ez elmúlt két és fél esztendőben szisztematikus levéltári és múzeumi alapkutatásokat folytattak számos magyarországi intézményben (Budapest, Sopron, Esztergom, Eger, Kalocsa, Szeged, Vác, Pannonhalma stb.) és több európai ország (Ausztria, Belgium, Francia-, Német-, Olasz- és Spanyolország, Szlovákia) gyűjteményeiben. Friss kutatási eredményeikről több mint félszáz előadásban számoltak be – Párizstól és Londontól kezdve Spanyol- és Németországon, Bécsen és Prágán át Kolozsvárig és különböző magyarországi műhelyekig. A Lendület-program támogatásával eddig közel 150 publikációt jelentettek meg, köztük 4 saját kötetet (ezek részletes leírását lásd alább külön is), több tucat könyvfejezetet és tanulmányt, valamint számos kiállítási katalógustételt. A Kutatócsoport munkája iránt nemzetközi érdeklődést mutatja, hogy magyar mellett angolul, németül, franciául, szlovákul, oroszul és koreaiul is jelentek meg közleményeik, de előkészületben van spanyol és horvát nyelvű publikációjuk is. Emellett angol, belga, cseh, francia és spanyol ceremóniatörténeti kutatócsoporttal is szorosabb kapcsolatban állnak.

Az eddigi kutatások során legfőbb nemzeti ereklyénk történetének számos korábban teljesen ismeretlen, páratlan értékű dokumentumát, sőt több nemzeti kincset sikerült felfedezniük. Ezek közé sorolható például

- *a Szent Korona legkorábbi (16. század közepi) hiteles ábrázolása keletkezéstörténetének megfejtése,*
- *a koronázási jelvények két legkorábbi leltárának (1551-ből és 1622-ből) felfedezése,*
- *a korona és a felségjelvények eddig ismeretlen 17. századi soproni közszemléinek feltárása,*
- *a legkorábbi, eredetiben fennmaradt magyar (II. Ferdinánd koronázásáról, Pozsony, 1618) és horvát koronázási országzászló (IV. Ferdinánd koronázásáról, Pozsony, 1647) felfedezése és a nemzetközi szakmai közönséggel (magyar, német, horvát és orosz nyelveken) történő megismertetése – nevezetesen az Esterházy család Fraknó várbeli (ma Forchtenstein Burgenlandban) gyűjteményéből. Ezen ugyanaz a magyar államcímer díszeleg, amely az új Alkotmányban is látható, így másolatban méltán ott lenne helye nemzeti ünnepeinken történelmi zászlóink sorában.*
- *az első budai királykoronázáson, I. Ferenc 1792. június 6-án tartott ceremóniáján használt magyar királyi udvarmesteri pálca azonosítása és megszerzése a Magyar Nemzeti Múzeum számára,*
- *legfőbb felségjelvényünk eddig szinte teljesen ismeretlen soproni tartózkodásainak és a köztudatból csaknem teljesen kiesett soproni király- és királyné-koronázásoknak (1622, 1625, 1681) a rekonstruálása. Ennek köszönhetően a magyar nagyközönségnek – Székesfehérvár, Pozsony és Buda mellett – koronázóvárosaink sorában meg kell tanulnia Sopron nevét is.*

- a magyar korona Bethlen Gábor erdélyi fejedelem általi birtoklásának (1619–1622) részletes feltérképezése,
- a Szent Korona 1663–1664. évi nagy török háború idején lezajlott, ez ideig ismeretlen kalandjának rekonstruálása – hogy csak a legfontosabb, részben már könyvekben és terjedelmesebb tanulmányokban is közzétett eredményeket említsük.
- Mindezekkel egyidejűleg a kutatás első bő két esztendejében eredményesen haladt a Szent Korona és a koronázások fennmaradt újkor iratanyagának összegyűjtése, a róluk szóló adatbázis előkészítése, valamint a neves koronaőr, Révay Péter bővebb korona- és ország-történetének (1659) átírása, illetve a koronázási érmeket magukba foglaló katalógus elkészítése is.

A Kutatócsoport tagjai az elmúlt két esztendőben szerepet vállaltak nagyszabású hazai és külföldi kiállítások szervezésében Budapesten, Esztergomban, Fraknón (Ausztria), Pozsonyban (Szlovákia), Seulban (Korea), Székesfehérvárott és Veszprémben. Míg a nagy sikert hozó, székesfehérvári *István a szent király* című kiállítás létrehozásában és katalógusának összeállításában a kutatói team több tagja vállalt meghatározó szerepet, addig a pozsonyi magyar koronázási érmekről 2014 júliusban megnyílt kiállítás (*Coronatus Posonii... A pozsonyi magyar uralkodókoronázások érmei [1563–1830]*) katalógusa kizárólag a Lendület Kutatócsoport tudományos munkájának eredményeként jött létre (lásd a kiadvány leírását alább részletesen is). Ez a vállalkozás a szlovák–magyar tudományos és múzeumi kapcsolatokban egyfajta áttörésnek tartható, hiszen az elmúlt fél évtizedben gyönyörűen felújított Pozsonyi Várban magyar szakemberek tudományos munkájaként most először nyílt kiállítás! Így ez még a Magyarország-imázs erősítése és a közép-európai országok tudományos kapcsolatainak elmélyítése szempontjából is kiemelkedő jelentőséggel bír. Sikerét jól jelzi, hogy 2015 februárjában vándorkiállításaként Körmöcbányára szállítják tovább.

A Kutatócsoport 2014 végén két újabb kiemelkedőnek tartható kötettel jelentkezett. A Tóth Gergely szerkesztette *Clio inter arma. Tanulmányok a 16–18. századi magyarországi történetírásról* (Budapest, 2014. 263 o.) című kötet a kora újkori magyarországi történetírás feltárásában nevezhető valódi mérföldkönek, hiszen mintegy félévszázad után vállalkozott a téma alaposabb feltérképezésére, a kutatás jelenlegi állásának bemutatására és a legújabb eredmények közzétételére. A rövid idő alatt jelentős pozitív visszhangot kapó, tudományos népszerűsítő kismonográfia (Pálffy Géza: *A Szent Korona Sopronban. Nemzeti kincsünk soproni emlékhelyei*. Sopron–Budapest, 2014. 104 o.) pedig – államiságunk és történelmünk legkiemelkedőbb szimbólumának soproni tartózkodásait bemutató – nemcsak a Szent Korona számos ismeretlen kalandját és különleges közszemléjét tárta fel, hanem egy elfeledett városunkat (Sopront) is visszaemelte e koronázóvárosaink sorába. Ugyanezt erősíti a Kutatócsoportnak az elmúlt hetekben frissen megjelent negyedik kiadványa, a történész szakma által is elfeledett 1622. évi soproni koronázó országgyűlést bemutató tanulmánykötet (*Egy új együttműködés kezdete. Az 1622. évi soproni koronázó országgyűlés*. Sopron–Budapest, 2014. 320 o.) is. Ezzel a Lendület Szent Korona-projekt reményeink szerint a történelmi köztudat jelentősebb formálásához is hozzájárulhat.

A Lendület-kutatók tevékenysége iránti érdeklődést mutatja az is, hogy a legkülönfélébb hazai újságok és médiumok gyakran és elismerő módon tudósítottak munkánkról. Az Origo címlapjára harmadszor kerültünk fel, egy nap alatt több mint 30.000 ember olvashatott eredményeinkről, miközben a MNO.hu is több igen nagy sikerű beszámolót közölt a

Kutatócsoportról, de számos TV-felvétel is született a kutatói team fent említett tudományos felfedezéseiről. Végül, de nem utolsósorban ÁDER JÁNOS Köztársasági Elnök Úr megtisztelő felkérésére első esztendőben elvégeztük az Országgyűlés Kupolacsarnokában őrzött koronázási kard eredetének és történetének tudományos vizsgálatát (ennek a jövőben önálló könyvet kívánunk szentelni), a másodikban pedig történelmi zászlóink használatának tudományos vizsgálatát. A Kutatócsoport honlapját (<http://www.tti.hu/lendulet.html>) ez ideig sok ezren látogatták meg, friss eredményeiről pedig a hazai írott sajtó, a különféle rádiók és televíziók is rendszeresen hírt adtak.

A 2015. február 20-i könyvbemutatón ismertetésre kerülő Lendület-kötetek

Pálffy Géza–Soltész Ferenc Gábor–Tóth Csaba

*Coronatus Posonii... A pozsonyi magyar uralkodókoronázások érmei (1563–1830) /
Coronatus Posonii... Bratislavské korunovačné medaily a žetóny (1563–1830)*

A Szlovák Nemzeti Múzeum – Történelmi múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum
közös kiállítása. Pozsony, Vár. 2014. július 10.– 2015. január 18.

[Szlovák–magyar bilingvis kiadás.]

Kiadó: Szlovák Nemzeti Múzeum – Történelmi Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum

Megjelenés helye és ideje: Bratislava–Budapest, 2014. július

Oldalszám: 156 oldal (számos színes képpel)

Kötés: Cérnafűzött, keménytáblás

ISBN: 978-80-8060-334-2

A Magyar Tudományos Akadémia „Lendület” Szent Korona Kutatócsoportjának munkatársai által összeállított, teljes terjedelmében kétnyelvű (szlovák–magyar) katalógus annak a nagyszabású kiállításnak az anyagát tárja az érdeklődők elé, amely 2014. július 10-től 2015 elejéig a Szlovák Nemzeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum közös rendezésében, a Pozsonyi Várban az 1563 és 1830 között Pozsonyban tartott magyar király- és királynékoronázásokra kibocsátott koronázási érmeket és zsetonokat mutatta be. A *Coronatus Posonii... A pozsonyi magyar uralkodókoronázások érmei (1563–1830)* című kiállítás megszervezése és katalógusának magyar–szlovák együttműködésben való megjelentetése a szlovák–magyar tudományos és múzeumi kapcsolatokban túlzás nélkül tartható áttörésnek, hiszen az elmúlt fél évtizedben gyönyörűen felújított Pozsonyi Várban magyar szakemberek tudományos kutatómunkájaként először nyílt kiállítás. A kötet tíz magyar király, egy királynő (Mária Terézia) és három királyné fennmaradt koronázási érmeibe nyújt szisztematikus betekintést. E különleges műkincsek között található csupán egyetlen példányban készült, ezért kiemelkedő értékkel bíró felajánlási pénzek (*Opferpfennig*), amelyeket a frissen megkoronázott király vagy házastársa a koronázási mise felajánlási szakaszában az oltárra helyezett – ilyen például az V. Ferdinánd király (1835–1848) 1830. szeptember végi pozsonyi koronázásáról fennmaradt, 30 dukát (104,64 g) súlyú aranyérem. (A nemrég felfedezett érem díszíti a kötet címlapját.) Emellett az olvasók megismerkedhetnek a koronázásokhoz kapcsolódó reprezentációs emlékérmekkel éppúgy, mint a koronázási menetben a nép közé szórt arany, ezüst vagy réz zsetonokkal. A kiállítás sikerét jelzi, hogy vándorkiállításaként hamarosan Körmöcbányára szállítják tovább.

Vö. <http://ujsozo.com/napilap/kultura/2014/07/15/az-erem-mindket-oldala>

<http://www.tti.hu/lendulet/1463-lendulet-kiallitas-a-pozsonyi-varban-a-koronazasi-ermekrol.html>

http://mta.hu/mta_hirei/kiallitas-pozsonyban-a-koronazasi-ermekrol-lendulet-es-kutatok-eredmenyei-alapjan-134881/

<http://www.numismatics.hu/kiemelt/coronatus-posonii-a-pozsonyi-magyar-uralkodokoronazasok-ermei-1563%E2%80%931830/>
<http://cms.numizmatika.org/index.php/hu/kezdolap/133-pozsony>

Pálffy Géza

A Szent Korona Sopronban. Nemzeti kincsünk soproni emlékhelyei

Kiadó: MTA BTK Történettudományi Intézet és MNL Soproni Levéltár

Megjelenés helye és ideje: Sopron–Budapest, 2014. december

Oldalszám: 104 oldal (118 színes képpel)

Kötés: Cérnafűzött, keménytáblás

ISBN: 978-963-8327-37-6

A Magyar Tudományos Akadémia „Lendület” Szent Korona Kutatócsoportjának vezetője a magyar korona ez ideig szinte ismeretlen kalandjaiba kalauzolja el olvasóit. Államiságunk és történelmünk legkiemelkedőbb szimbólumának soproni tartózkodásait az elmúlt évszázadokban mind a nagyközönség, mind Sopron polgárai csaknem teljesen elfeledték. Pedig nemzeti ereklyénk történelme során négy alkalommal összesen közel két hónapot töltött Sopronban, ráadásul mindegyik esetben különleges körülmények között és egészen kiemelkedő szerepkörben. A mintegy 120 színes illusztrációval díszített kötetben a szerző olvasmányos stílusban ezeket a kalandos eseményeket mutatja be a 15. századtól a 20. század közepéig. A kismonográfiából kiderül, miként áll kapcsolatban Sopron városa koronánk legkorábbi színes ábrázolásával, s hogyan vált a 17. században – Székesfehérvár és Pozsony után – a nyugat-dunántúli település Magyarország harmadik koronázóvárosává. Részletes képet kaphatnak az olvasók arról is, mely helyszíneken jártak Sopronban a koronázási jelvények, ezen alkalmakkor milyen különleges szertartásokra került sor és kik láthatták egyáltalán nemzeti kincseinket. E könyv minden magyar állampolgárnak ajánlható, aki érdeklődik a Szent Korona históriájának újdonságai iránt. A kötet sikerét jelzi, hogy első kiadása egy bő hónap alatt elfogyott, így már utánnnyomására is sor került.

Vö. <http://www.tti.hu/lendulet/1637-megjelent-palffy-geza-uj-kotete-a-szent-korona-sopronban.html>

http://www.leveltar.sopron.hu/id-650-uj_kiadvany.html

<http://mno.hu/tudomany/veg-re-megismerhetjuk-a-szent-korona-eddig-ismeretlen-utjat-1265538>

<http://www.hirado.hu/2015/01/07/sopronban-is-jart-a-szent-korona/>

http://mta.hu/mta_hirei/a-szent-korona-es-az-elfeledett-koronazovaras-135613/

<http://www.muzeum.sopron.hu/index.php/hu/hirek-2/686-a-szent-korona-toertenetenek-soproni-fejezetei>

<http://volksgruppen.orf.at/magyarok/stories/2688319/>

<http://mult-kor.hu/sopron-az-elfeledett-koronazovaras-20150114>

Tóth Gergely (szerk.)

*Clio inter arma. Tanulmányok a 16–18. századi
magyarországi történetírásról*

Kiadó: MTA BTK Történettudományi Intézet

Megjelenés helye és ideje: Budapest, 2014. december

Oldalszám: 264 oldal

Kötés: Cérnafűzött, keménytáblás

ISBN: 9789639627864

A kora újkori magyarországi történetírásról utoljára Bartoniek Emma (1895–1957) írt komoly összegzést. A jelen kötet természetesen nem pótolhatja egy új szintézis elkészítését. Inkább egy töredékes seregszemle ez, amelynek legfőbb célja felmérni, hol tart napjainkban a

kutatás, és milyen új eredményeket tud felmutatni ebben a témában. A kötet azokból a – tanulmányra érlelt - előadásokból áll össze, amelyek 2013-ban hangzottak el a *Történetírás Magyarországon a kora újkorban* című, Kosáry Domokos (1913–2007) néhai akadémia-elnök 100. születésnapja emlékére rendezett konferencián, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében. Már akkor kiderült: sok megbeszélendő van, mivel régóta nem folyt valódi diskurzus a kérdésről. A kötetben a konferencián megkezdett párbeszéd folytatódik: a tanulmányok nem különülnek el egymástól, hanem több ízben „rezonálnak” egymás gondolataira, továbbá az egyes szerzők, témák, művek újra meg újra felbukkannak, más-más megvilágításban, illetve szerepben. A dolgozatok közül három terjed ki a humanista történetírásra, bár ezek közül az egyik több korszak és tudományterület határát is bejárja. Négy tanulmány témája a 17. század historikusai, illetve történetszemlélete, közülük kettő részletesebben is foglalkozik a Szent Korona történetével és a neves koronaőr (1608–1622), Révay Péter történetíró munkásságával. Végül két nagyobb írás mutatja be a 18. századi magyarországi történettudományt.

Vö. <http://www.tti.hu/lendulet/1675-megjelent-a-clio-inter-arma-tanulmanyok-a-16-18-szazadi-magyarorszagi-tortenetirasrol-c-kotet.html>

<http://obeliscus.hu/hu/content/clio-inter-arma-magyarorszagi-tortenetirasrol>

Dominkovits Péter – Katona Csaba (szerk.)

Egy új együttműködés kezdete. Az 1622. évi soproni koronázó országgyűlés

Kiadó: MTA BTK Történettudományi Intézet és MNL Soproni Levéltár

Megjelenés helye és ideje: Sopron–Budapest, 2015. január

Oldalszám: 320 oldal

Kötés: Cérfűzött, keménytető

ISBN: 9789638327383

Az 1622 nyári soproni koronázó országgyűlést napjainkra szinte teljesen elfeledte mind a magyar, mind a nemzetközi történetírás. Pedig a 17. század első soproni diétája meghatározó állomás volt a Magyar Királyság történetében. Egyrészt 1608 után újabb kiemelkedő kompromisszum és így egyúttal új együttműködés kezdete volt a magyar rendek és a bécsi udvar között. Másrészt a királyságban új hatalomelosztásnak és hatalmi átrendeződésnek, a magyar rendek és Bethlen Gábor erdélyi fejedelem (1613–1629) kapcsolatrendszerében pedig igazi fordulópontnak tartható. Végül az első soproni uralkodókoronázás (Gonzaga Anna Eleonóra magyar királyné koronázási ceremóniája 1622. július 26-án a soproni ferences templomban) és a koronázó országgyűlés idején a nyugat-dunántúli szabad királyi város átmenetileg a történeti magyar állam, sőt részben még a Habsburg Monarchia központja is lett. A tanulmánykötet mindezen folyamatokat különféle tudományterületek (politika-, rendiség-, diplomácia-, egyház-, város-, kommunikáció- és helytörténet) szemszögéből és rendkívül sokféle forrás alapján mutatja be, elsősorban Bécsben, Budapesten, Isztambulban, Németországban, Pozsonyban, Sopronban, Spanyolországban és a Vatikánban végzett szisztematikus feltáró munka alapján. A „Lendület” Szent Korona Kutatócsoport munkájának eredményeként megjelent kötet fontos hozzájárulás a 17. századi Magyar Királyság történetjének újrafelfedezéséhez és új szemléletű értékeléséhez.

Vö. <http://www.tti.hu/lendulet/1689-megjelent-az-egy-uj-egyuttmukodes-kezdetek-c-kotet.html>

<http://obeliscus.hu/hu/content/uj-konyv-az-1622-evi-soproni-orszaggyulesrol>

<http://www.leveltar.sopron.hu/id-651-uj-kiadvany.html>